

Una llesca de pa (ALDC, V, 1039. Una llesca de pa)

La *llesca* designa una “porció més o menys prima que es treu d’un pa tallant-lo de banda a banda” (*DEIC*); és un mot d’origen incert, probablement d’un hipotètic *LĪSCA (cf. oc. *lesca*, fr. dial. *lesche*, it. dial. *lesca/lisca*), si jutgem per l’evolució de ĩ en els dialectes, semblant a la de CĪPPUS (c[ə]p, c[ɛ]p, c[ɛ̃]p, c[e]p): efectivament, trobem [ʎ’əskə] 77, probable supervivent del resultat prístí en una població mall.; ll[ɛ]sca, en cat. central; ll[e]sca en cat. occ., en diverses localitats del cat. central del sud (malgrat l’afirmació del *DECat*) i a la resta del bal., on ll[ə]sca hauria passat a ll[e]sca per contacte de la vocal neutra amb la consonant palatal, com LĪGNA > ll[e]nya. Es documenta des del s. XI, amb el significat de ‘làmina de ferro’, d’on s’estengué a ‘tallada’. *Llisca*, en canvi, seria un manlleu al llenguadocià *lisca*.

Altres mots de menys extensió: *tallada* (s. XIV) (var. *tallà*, *tallaeta* 174) i *tall* 2, 16, 22, 106, deverbals de *tallar* (< llat. vg. TALEARE, der. de TALEA ‘rebrot; esqueix o tany que es trasplanta’); *rosca*, generalment amb [o] però també amb [ɔ] 172, 177 i 181, d’origen incert, potser preromà (< *ROSCA ‘rodeta’), però que, per la doc. tardana (s. XIX) i l’àrea mer. que ocupa, ha de ser, amb el significat que comentem, un manlleu al cast., com ja insinuava el *DECat*; *orellada* (pron.

orellà) 186, referit a la ‘tallada final del pa’, potser es basa en una metàfora; *tros* 86, 90, 100, 177, 181, de caràcter genèric, potser del llat. THYRSUS (< gr. THYRSOS ‘tija’), podria haver estat influït per *trossar* ‘arremangar; posar la càrrega damunt un animal’ i *destrossar* ‘arrabassar a algú la seva càrrega’; *rebanada* (var. *rabanà*, *robanà* 190) és interferència del cast. *rebanada*, que és una modificació de *rabanada*, der. de *rábano* (< RAPHĀNUS), pels talls que es feien a aquest vegetal per a menjar-se’l; *catxo* 94 també és préstec del cast. *cacho*, probablement del llat. vg. *CACCŪLUS, var. sufixal de CACCĀBUS ‘olla’, que de ‘vas, recipient’, a través de ‘test’, va desembocar a ‘tros’; *tranxa* 1, 9 és un deute al fr. *tranche*, postverbal de *trancher* (< llat. pop. *TRINICARE ‘partir en tres’); finalment, l’alg. *fitta* 85 és pres del logudorès i campidanès.

En un enfocament geogràfic, notem la gran extensió de *llesca*, amb els diversos timbres de la vocal tònica, segons els dialectes (amb l’excepció del balear per un factor de context), que ha perdut terreny per la competència de *tallada* i sobretot d’elements intrusos en el val. mer. (*rosca*, *rebanada*); el fr. i el sard són responsables de *tranxa* i *fitta*, respectivament.

Llesca i *tallada* són mots normatius des del *DG1*, 1932.

